

Onderwijsaanbod en beroepspraktijk

De moeizame relatie tussen beroepsopleiding en beroepspraktijk

Deze twee rapporten uit 2008 en 2014 vernieuwen het beroepsonderwijs drastisch en indirect uiteindelijk ook de NBMW

TEKST JAN WILLEM BRUNIS # SOCIAAL ACTIVISME – EENHEID IN VERSCHIEDENHEID – VELE TAKKEN, EEN STAM

Beroepsopleidingen en beroepsverenigingen zouden twee handen op een buik moeten zijn. De geschiedenis leert dat dat niet altijd het geval is. Vanaf 2008 verschuift het accent in de opleidingen van verscheidenheid naar eenheid.

Bij de oprichting van de Nederlandse Bond van Maatschappelijk Werkers in 1947 is één van de doelen het 'bevorderen van een goede opleiding van maatschappelijk werkers.' Ook wil de NBMW dat instellingen voor maatschappelijk werk voortaan alleen nog werkers in dienst nemen die de beroepsopleiding hebben gevolgd. Bij de start van de NBMW zijn er 411 leden waarvan er slechts 29 geen beroepsopleiding hebben gevolgd.

De oprichting van de NBMW is mede in handen van de alumni-opleidingen van de drie Amsterdamse scholen voor maatschappelijk werk: de Katholieke school voor Maatschappelijk Werk, de School voor Maatschappelijk Werk en het Centraal instituut voor Christelijke Sociale Arbeid (CICSA). De alumnivereniging van CICSA besluit al haar leden (60) direct lid te maken. Er zijn van meet af aan nauwe banden tussen de NBMW en de beroepsopleidingen. Zo zijn beide in 1949 op uitnodiging van het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen uitgenodigd mee te werken aan een 'program van eisen' die aan de opleidingen gesteld moeten worden om een wettelijke erkenning van het beroep maatschappelijk werk te realiseren. Maar omdat de opleidingen vanwege 'grote beweeglijkheid onder invloed van de ontwikkelingen van social casework vanuit VS' nog niet in staat zijn het curriculum zo te fixeren dat er een uniform examen mogelijk wordt, komt de wettelijke erkenning er niet.

Spanningen

De samenwerking tussen beroepsopleidingen en beroepsverenigende ook spanningen. Zo was bestuurslid van de NBMW Marie Kamphuis in het begin kritisch over het niveau van de beroepsopleidingen voor sociaal werkers. Zij was toen als docent verbonden aan het CICSA en kende de beroepsopleiding dus van binnenuit. Kamphuis was een warm pleitbezorger voor een meer weten-

schappelijke basis van het sociaal werk en pleitte ook voor meer samenwerking met de universiteit.

De komst van de maatschappijkritische beweging van de zestiger jaren – Kamphuis is dan inmiddels directeur van de Academie voor Culturele en Sociale Arbeid te Groningen (AcSA) – leidde tot een sterke politisering van de sociale academies. Kamphuis – evenals auteur van de eerste beroepscode voor het maatschappelijk werk Bertje Jens – zagen dat als een bedreiging van de beroepsidentiteit. In haar afscheidsrede in 1970 is ze zeer kritisch op de revolutionaire sfeer van de activistische docenten: 'de mensen die vonden dat het allemaal anders moest terroriseren de mensen die het vak uitoefenden.' Veel van haar collega's werden weggepest en verlieten de opleiding.

Ook in de beroepsvereniging wordt het sociaal activisme belangrijker, met name tijdens de periode van de now. Zo publiceert de now in 1983 het rapport *Het 'onmaatschappelijke' van de maatschappelijk werkers opleidingen*. De now vindt dat de maatschappelijk werkers te veel opgeleid worden als representanten van de gevestigde orde. Er zou te veel aandacht zijn voor persoonlijke vorming en te weinig voor maatschappelijke vorming.

now-rapport, 1983.

Luisteren

Een rode draad in de kritiek van de beroepsvereniging op de beroepsopleidingen is dat zij te autonoom het onderwijs vaststellen en te weinig luisteren naar de professionals en de beroeps-

Vanaf het begin van haar bestaan heeft de beroepsvereniging een rijke traditie van het bevorderen van professionele ontwikkeling. Al 75 jaar worden congressen, studiedagen en trainingen georganiseerd over beroepsontwikkeling en vakinhoudelijke thema's. Bij de organisatie van de scholingsactiviteiten hebben beroepsvarianten vaak een actieve rol. Zo hebben bedrijfsmaatschappelijk werkers al vanaf de oprichting in 1947 scholingen georganiseerd. De nvmw-congressen waren een begrip en

werden goed bezocht met regelmatig meer dan 500 deelnemers. De beroepsvereniging heeft ook een lange traditie in schrijven van publicaties die de vakontwikkeling ondersteunen.

Een belangrijke aanjager van deskundigheidsbevordering en vakontwikkeling is de start van het beroepsregister in 1990. Professionals in een beroepsregister moeten immers jaarlijks inzichtelijk maken wat zij aan scholing doen. Gestaan breiden daardoor de activiteiten zich uit met trainingen over bijvoorbeeld het werken met de nieuwe beroepscode, privacy en geheimhouding, profilering en verschillende specifieke vormen van hulpverlening. Trainingen op

het gebied van beroepscode en tucht recht zijn bijvoorbeeld verplicht binnen de jeugdzorg. Zo vormt zich een nieuwe tak binnen de vereniging, die zich in de loop der jaren heeft ontwikkeld tot de BPSW-school, met een breed aanbod aan trainingen, workshops, masterclasses en leergangen die zowel via open inschrijving als in-company aangeboden worden. Leden van de BPSW krijgen uiteraard nog steeds korting op alle vormen van scholing. Scholing wordt soms ook met partners georganiseerd, zoals het jaarlijkse symposium De Agenda van Sociaal Werk (met Movisie, de Marie Kamphuisstichting en Sociaal Werk Nederland).

Wetenschappelijke Adviesraad

Het streven van Marie Kamphuis om sociaal werk een meer wetenschappelijke basis te geven werd in de vijftiger jaren gedeeld door de directeur van de beroepsvereniging Justina Bakker. Zij bepleit een eigen wetenschappelijk instituut voor het maatschappelijk werk. De kosten zouden zo'n 250.000 gulden bedragen maar dat zou volgens haar eenvoudig terugverdiend worden als daarmee de kwaliteit van het maatschappelijk werk verbeterde. Zonder een 'doordachte research over de gehele linie zal het maatschappelijk werk zijn plaats onder de andere disciplines niet kunnen innemen.'

In 1958 wordt de Commissie Onderzoek Maatschappelijk werk opgericht door het Ministerie van Maatschappelijk Werk. In het voorwoord bij de eerste publicatie schrijft minister Marga Klompé dat 'het maatschappelijk werk en het sociaal wetenschappelijk onderzoek elkaar nog te weinig weten te vinden'. De commissie bestond uit hoogleraren en kenners van de praktijk, waaronder Marie Kamphuis, maar ook Gradus Hendriks, werkzaam op het Ministerie van Maatschappelijk Werk en architect van de samenlevingsopbouw. Ook de beide beroepsverenigingen en de beroepsopleidingen werden betrokken. Een grote reeks wetenschappelijke publicaties verscheen er van deze commissie, die in 1965 een vaste vorm kreeg in het Nederlands Instituut voor Maatschappelijk Werk Onderzoek (NIMAWO). Toch leidde

dat niet tot een academische inbedding van het maatschappelijk werk, afgezien van de bijzondere leerstoelen die gefinancierd werden door de Marie Kamphuisstichting en de Stichting Sociaal Werk.

Op verzoek van de nvwm werd in 2003 door het nizw en het Verwey-Jonker Instituut (waarin het NIMAWO was opgegaan) in een notitie de basis gelegd voor een meerjarig onderzoeks- en ontwikkelingsprogramma en op welke wijze daarbij kan worden aangesloten bij de ideeën en wensen van de beroepsgroep. De notitie is onder anderen geschreven door de voorzitter van de nvwm Theo Roes, Willem Melief van het Verwey-Jonker Instituut en Hans van Ewijk. Alle drie zouden een paar jaar later deel gaan uitmaken van de door de nvwm in 2007 opgerichte Wetenschappelijke Adviesraad. Een initiatief van Theo Roes die als voormalig adjunct-directeur van het Sociaal Cultureel Planbureau een warm pleitbezorger was van onderzoek. De Wetenschappelijke Adviesraad van de nvwm en nu vpsw bestond van meet af aan uit hoogleraren, lectoren en andere deskundigen en brengt met enige regelmaat wetenschappelijke adviezen uit over vraagstukken voor de beroepspraktijk. De huidige voorzitter van de war is prof. dr. Margo Trappenburg.

Theo Roes, adjunct-directeur van het Sociaal en Cultureel Planbureau, is nvwm-voorzitter van 2002 tot 2010. Hij is initiator van de Wetenschappelijke Adviesraad van de beroepsvereniging.

vereniging. Zo escaleert in de negentiger jaren de relatie tussen de Landelijke Vereniging van Maatschappelijk Werkers en de Hbo-raad omdat deze de naam van de opleiding Maatschappelijk Werk wil uitbreiden met de toevoeging 'en Dienstverlening'. De LVMW wijst erop dat we toch ook niet spreken over 'arts en dienstverlening'. De LVMW vreest 'allerlei liefhebberijen in het opleidingsaanbod' waarbij de beroepspraktijk te weinig uitgangspunt is voor het onderwijs. De LVMW weigert in 1991 in haar verenigingsblad

1970 – Studenten onderhandelen met de directie van Sociale Academie Aemstelhorn in Amsterdam over een 'Alternatieve academie'. ROB MIERENET/ANEFO

een advertentie van de Hbo-raad waarin de nieuwe opleidingsnaam wordt gepromoot.

Het vraagstuk van eenheid en verscheidenheid in de sociale opleidingen blijft een rol spelen in de relatie met de beroepsvereniging. In het in 2008 verschenen rapport *Vele takken, één stam*, waaraan ook de NVMW heeft meegewerkt, wordt een eerste poging gedaan de eenheid van de verschillende sociale opleidingen meer te benadrukken. Dat rapport is in zekere zin de opmaat naar één van de meest invloedrijke vernieuwingen van het beroepsonderwijs voor sociaal werkers, het rapport *Meer van Waarde* (2014). Dat rapport leidt tot de opheffing van de opleidingen Culturele Maatschappelijke Vorming, Maatschappelijk Werk en Dienstverlening en Sociaal Pedagogische Hulpverlening. Aanvankelijk is de NVMW kritisch over dit plan maar uiteindelijk steunt de beroepsvereniging het idee om meer de eenheid van de professies in sociaal werk te benadrukken door één nieuwe sociaal werk opleiding te ontwikkelen. Deze vernieuwing van het beroepsonderwijs is mede aanleiding voor de NVMW zich te verbreden tot de BPSW. •